

Joan VENY i Teresa CABRÉ (cur.)

Antoni M. Badia i Margarit: rellevància acadèmica, inquietud científica i servei a la llengua

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2022, p. 11-13

Presentació

Era un deure recordar la personalitat d'Antoni M. Badia Margarit arran del centenari del seu naixement, una personalitat polièdrica que va marcar la diferència en el camp de la investigació, l'ensenyament universitari, la gestió acadèmica, units a una conducta ètica i una calidesa humana exemplars. Per això l'Institut d'Estudis Catalans va organitzar uns actes d'homenatge, celebrats el novembre de 2020, consistents en una obertura (dia 24) i el simposi «Antoni M. Badia Margarit: rellevància acadèmica, inquietud científica i servei a la llengua» (dia 25). Aquest llibre recull les intervencions llegides en tal ocasió, a més de les pertanyents a la jornada que la Universitat de Barcelona (UB) havia previst dedicar-li però que, a causa de la COVID-19, no es va poder celebrar. Els textos aquí reunits cobreixen una temàtica que abraça les esferes de treball on Badia va destacar d'una manera significativa.

Es tractava de subratllar l'aportació de l'homenatjat a la fonètica i fonologia, la morfologia, la gramàtica, la sociolingüística, la història de la llengua i la gramàtica històrica, la dialectologia i la geolingüística, l'onomàstica, la revista Estudis Romànics, el paper en la reorganització de l'IEC, amb el llançament del Diccionari de l'Institut així com en la fundació de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes i el funcionament de la Société de Linguistique Romane. Calia també fer un perfil de la seva faceta humana, valorar la seva actuació com a rector de la UB i donar compte de les miscel·lànies en honor seu i de l'Associació d'Amics del Doctor Badia. Professors de la UB i de la Universitat Autònoma de Barcelona i antics membres de l'equip rectoral que va presidir han teixit valuoses contribucions relatives a activitats i camps d'estudi ben diversos. Es tractava de valorar les innovacions en aquests espais i com la llavor sembrada en molts casos ha tingut continuïtat amb fruits renovadors. Com a membres de la Comissió d'Homenatge, farem aquí un report succint dels col·legues que han contribuït a subratllar aspectes de la seva activitat en el camp de la investigació, la docència i la gestió universitària.

L'afany d'innovació en els mètodes de recerca ja es manifesta acabada la carrera quan Badia es desplaça a Coïmbra per conèixer la fonètica experimental treballant amb De Lacerda, inventor del cromògraf, l'aparell més modern d'aleshores; inquiet, passarà a Zuric per conèixer el quimògraf elèctric i després a Estrasburg per familiaritzar-se amb els films radiològics; aquest exemple d'interès per la fonètica instrumental culminarà en empreses posteriors endegades per alumnes seus, com també en la realització de projectes que considerava necessaris, com un diccionari de pronúncia. En morfologia mostra una major permissivitat que Fabra en l'admissió de variants, en un nivell 2, com per exemple en adjectius analògics o en substantius deverbals. Badia no es considerava gramàtic, però, convençut que una gramàtica per a castellanoparlants era necessària (1954) o que convenia marcar registres en l'ús de la llengua (1994), redacta dos manuals, de pedagogia impecable, on deixa el rastre de la seva formació de diacronista i fa l'ullet a l'estructuralisme; la gramàtica de la maduresa porta al títol la seva novetat: descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica, on el seu seny codificador, hereu de Fabra, xop de prudència, brilla en la frase «suggerir més que imposar». Conscient de l'ús públic del català i de la persistent animadversió estatal, ha fet un valuós acostament a la sociolingüística, endegant la primera gran enquesta sobre la llengua dels barcelonins (coneixement del català, procedència dels parlants, etc.), amb observacions teòriques sobre el conflicte lingüístic, el concepte de diglòssia o el paper dels mitjans de comunicació, tot desviant més tard la seva ideologia cap a unes estructures d'estat en comptes de l'autonomia; el seu esperit d'actualització de nous mètodes de recerca es fa palès amb la fundació del Grup Català de Sociolingüística i la introducció de la sociolingüística en el pla d'estudis de la UB. La seva formació de diacronista excel·leix en la Gramàtica històrica catalana i nombrosos treballs d'història de la llengua, que no han estat prou aprofitats; matèries complexes on Badia reconeix algun error del qual s'ha de mirar el costat positiu («Beneïts els errors») pel que té d'estímul cap a noves vies. Badia va fer les seves primeres armes en la dialectologia en l'àrea aragonesa: la seva experiència d'enquestador i de dialectòleg va fructificar en l'organització de l'Atles lingüístic del domini català, que, amb el mètode propugnat per ell, han continuat els seus deixebles; amb la seva ploma, la dialectologia s'ha enriquit amb aportacions de la sociolingüística i la normativa ha rebut nous elements. Des del Congrés de Brusselles (1949), l'onomàstica ha tingut un fervent estudiós, primer sobre toponímia i després sobre antroponímia, amb un paper destacat en la internacionalització d'aquests treballs, com és ara la participació en el «PatRom» («Patronymica Romaniaica»). Badia va imprimir un impuls renovador a l'IEC pel que fa a l'ampliació del nombre de membres, la instauració de delegacions, la refundació de les Oficines Lexicogràfiques, l'endegament del nou diccionari i, en l'àmbit de la Secció Filològica, l'impuls de l'estàndard oral, les sortides de la Secció Filològica fora de l'àmbit barceloní o la represa de la revista Estudis Romànics. Aquesta, fundada per Ramon

Aramon, reflectia la vocació romànica de l'IEC, d'una brillant tradició; la direcció de Badia, relacionat amb col·legues de la romanística des del Congrés de Brusselles i, després, del de Barcelona, i amb càrrecs de gestió en organismes internacionals, va modernitzar la revista, incorporant noves llengües instrumentals i d'estudi, la temàtica i noves seccions, i la va convertir en una de les millors revistes de la Romània. Amb la renovació dels Estatuts de l'IEC (1988) es van emprendre els treballs i la publicació del nou Diccionari de la llengua catalana, en la gestació del qual Badia va tenir un paper preeminent, amb una base innovadora de naturalesa informàtica, el Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana. La internacionalització del català s'ha incrementat amb la fundació per Badia de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, amb germen al col·loqui d'Estrasburg i la seva constitució formal a Cambridge (1973): més de mil membres nacionals i estrangers debaten cada tres anys els problemes de la llengua i la literatura catalanes, a l'interior o a l'exterior del domini lingüístic; la participació de Badia en càrrecs importants de la Société de Linguistique Romane va fer present la nostra llengua en àmbits internacionals. L'amor al país va desviar la trajectòria de Badia cap a la gestió universitària i així va acceptar el càrrec de rector de la UB, tot i aparcant, encara que parcialment, les seves inquietuds investigadores: en un ambient polític, social i universitari conflictiu, Badia va afrontar, amb un equip animós, problemes apressants com les vagues d'estudiants, la situació precària dels PNN (professors no numeraris), l'augment del nombre d'alumnes, l'aprovació dels Estatuts, la reorganització de la plantilla de personal d'administració i serveis, la normalització lingüística, la creació d'un Servei de Llengua; en suma, Badia va ser el capdavanter d'una universitat autònoma, democràtica, catalana i d'alt nivell científic. Finalment, en la vessant humana, destaca la dimensió cristiana, de justícia social, de solidaritat, de magisteri amable, d'armònica convivència, de denúncia de la injustícia; no es pot oblidar el paper decisiu de Maria Cardús, la seva esposa, com a col·laboradora i consellera, en l'itinerari professional del nostre homenatjat.

Una personalitat com la de Badia, manifestada amb un ventall d'activitats tan ampli a favor de la nostra llengua i cultura, havia de rebre múltiples reconeixements: a part dels de les universitats i altres institucions, els participants en aquests col·loquis destaquen el funcionament durant quatre anys de l'Associació d'Amics del Professor Antoni Badia i Margarit, organitzadora de sessions anuals sobre algun aspecte de l'activitat investigadora del nostre lingüista (dialectologia, sociolingüística, del llatí al romanç); i també la publicació de dues miscel·lànies d'homenatge arran del seu 65è i 75è aniversaris, amb participació i adhesions d'investigadors de tot el món romànic.

JOAN VENY
TERESA CABRÉ